

І. О. Доценко

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та банківської справи
Хмельницького національного університету

СТРУКТУРА МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Досліджено фінансовий ринок як один з інструментів фінансової безпеки держави. В статті розкрито організаційно-методичні аспекти формування механізму фінансової безпеки суб'єктів фінансового ринку. Автором запропоновано визначення механізму через систему економічних відносин суб'єктів фінансового ринку і держави. Виділено структурні компоненти механізму забезпечення фінансової безпеки суб'єктів фінансового ринку. Наведено способи організації економічних відносин у сфері забезпечення безпеки фінансового ринку із визначенням суб'єктів, об'єктів таких відносин, фінансових інтересів, які підлягають захисту в таких відносинах, а також конкретних інструментів.

Ключові слова: фінансова безпека, фінансовий ринок, механізм забезпечення фінансової безпеки, суб'єкти фінансового ринку.

Доценко И.О. СТРУКТУРА МЕХАНИЗМА ОБЕСПЕЧЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ СУБЪЕКТОВ ФИНАНСОВОГО РЫНКА

Исследован финансовый рынок как один из инструментов финансовой безопасности государства. В статье раскрыты организационно-методические аспекты формирования механизма финансовой безопасности субъектов финансового рынка. Автором предложено определение механизма через систему экономических отношений субъектов финансового рынка и

государства. Выделены структурные компоненты механизма обеспечения финансовой безопасности субъектов финансового рынка. Приведены способы организации экономических отношений в сфере обеспечения безопасности финансового рынка с определением субъектов, объектов таких отношений, финансовых интересов, которые подлежат защите в таких отношениях, а также конкретных инструментов.

Ключевые слова: финансовая безопасность, финансовый рынок, механизм обеспечения финансовой безопасности, субъекты финансового рынка.

Dotsenko I.O. STRUCTURE OF MECHANISM OF PROVIDING OF FINANCIAL SAFETY OF SUBJECTS OF FINANCIAL MARKET

A financial market as one of instruments of financial safety of the state is investigational. The organizationally-methodical aspects of forming of mechanism of financial safety of subjects of financial market are exposed in the article. An author is offer determination of mechanism through the system of economic relations of subjects of financial market and state. The structural components of mechanism of providing of financial safety of subjects of financial market are distinguished. Methods over of organization of economic relations are brought in the field of providing of safety of financial market with determination of subjects, objects of such relations, financial interests that is subject to defence in such relations, and also concrete instruments.

Keywords: financial safety, financial market, mechanism of providing of financial safety, subjects of financial market.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції глобалізації фінансової сфери, що проявляються через створення європейської валютної системи, посилення ролі фінансових установ, розширення асортименту фінансових послуг сприяють появі нових непередбачених наслідків, які мають як позитивний, так і негативний вплив на розвиток економіки України. Необхідною умовою розвитку фінансової системи є наявність правових та організаційно-

економічних інститутів, що утворюють інфраструктуру фінансового ринку й забезпечують переливання і розповсюдження фінансових ресурсів між його суб'єктами. Вважається, що фінансовий ринок є одним з необхідних складових ринкової інфраструктури, тісно пов'язаним з ринком засобів виробництва, ринком праці, робочої сили та може слугувати ефективним механізмом фінансової безпеки держави. Таким чином, проблема забезпечення фінансової безпеки суб'єктів фінансового ринку стає особливо актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання безпеки у фінансовій сфері на різних рівнях, включаючи національний та міжнародний, присвячений ряд публікацій вітчизняних та зарубіжних авторів. Ідеологія фінансової безпеки висвітлюється у працях О. Ареф'євої, О. Барановського, І. Бланка, Н. Ващенко, О. Груніна, Л. Донець, Т. Клебанової, Г. Козаченко, Т. Кузенка, В. Нижника, Є. Олейникова, В. Пономаренка, В. Тамбовцева, А. Шегди, О. Яременко та ін. Чільне місце у формуванні теоретичного підґрунтя механізму забезпечення фінансової безпеки посідають роботи І. Борисова, Е. Дмитренко, І. Ревак, О. Судакової, О. Яришко, В. Шелест, В. Федосов, С. Юрій та ін. У працях зазначених фахівців є ґрунтовні напрацювання стосовно визначення сутності економічної та фінансової безпеки, класифікації загроз рівню фінансової безпеки. Однак взаємозв'язок розвитку фінансового ринку та рівня фінансової безпеки залишається малодослідженим.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття організаційно-методичних аспектів формування механізму забезпечення фінансової безпеки суб'єктів фінансового ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження. На фінансовому ринку здійснюється мобілізація тимчасово вільних коштів його учасників, їх концентрація, розподіл і перерозподіл на комерційній основі між секторами економіки. Фінансовий ринок є відображенням поступального економічного розвитку суспільства, його соціальним інститутом з відповідною системою економічних відносин.

Безпека фінансового ринку в розрізі його складових залежить як від економічної активності, збалансованості доходів і витрат суб'єктів фінансового ринку, так і від державної політики в бюджетній, податковій, грошово-кредитній та інших сферах, що обслуговують фінансові потоки в державі. Зважаючи на те, що сутність механізму забезпечення фінансової безпеки суб'єктів фінансового ринку в економічній літературі поки що недостатньо висвітлена, проаналізуємо підходи вчених до тлумачення даного поняття.

Поняття «механізм» дуже часто використовується в сучасній економічній літературі у таких, наприклад, словосполученнях як «господарський механізм», «економічний механізм», «ринковий механізм» «фінансовий механізм» та багато інших. Це означає, що поняття «механізм» є широковживаним і визначає особливу послідовність дій, спеціальні методи або засоби їх виконання. Від точності визначення, чіткості тлумачення поняття «механізм» і його змісту в різних словосполученнях, які використовуються в управлінській та економічній літературі, залежить однозначність, конкретність розуміння і використання цих понять.

С. Юрій, В. Федосов під «механізмом забезпечення фінансової безпеки» держави розуміє систему організаційних та інституційно-правових заходів впливу, спрямованих на своєчасне виявлення, попередження, нейтралізацію та ліквідацію загроз фінансовій безпеці держави [1]. Проте, на нашу думку, в даному визначенні необхідно уточнити суб'єктів, які будуть здійснювати заходи, спрямовані на забезпечення фінансової безпеки.

Натомість М. Єрмошенко розглядає механізм забезпечення фінансової безпеки держави більш узагальнено, а саме як «системну сукупність організаційної структури, методів, технологій та інструментів, завдяки якій забезпечується фінансова безпека» [2]. У своєму визначенні автор відзначає в складі механізму забезпечення фінансової безпеки організаційну структуру, завдяки якій забезпечується безпека. Вважаємо таке доповнення досить влучним, оскільки у різних суб'єктів фінансового ринку така структура матиме

специфічну будову, тож її необхідно враховувати при формалізації механізму забезпечення фінансової безпеки.

Е. Дмитренко пояснює сутність механізму забезпечення фінансової безпеки як «сукупність різних засобів (економічних, політичних, кадрових, інформаційних, наукових, оперативно-розшукових, правових), за допомогою яких забезпечується захист фінансових інтересів держави, суспільства, особи від внутрішніх і зовнішніх загроз» [3]. На думку Е. Дмитренко, до складу механізму забезпечення фінансової безпеки можуть входити різнопланові засоби, використання яких, однак, спрямоване на досягнення єдиної мети – захисту фінансових інтересів.

І. Борисова сутність механізму забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання трактує як «систему фінансових важелів, що забезпечують організацію, планування і стимулювання використання фінансових ресурсів», практичне використання якого пов'язує з цілеспрямованою діяльністю держави щодо управління фінансами [4].

О. Яришко під механізмом забезпечення фінансової безпеки підприємства розуміє «систему управління фінансовими відносинами підприємства через важелі забезпечення за допомогою методів забезпечення» [5]. Як зазначає Н. Цікановська [6], що з таким поглядом важко погодитись, так як, по суті, механізм забезпечення фінансової безпеки ототожнюється з фінансовим механізмом підприємства.

І. Біломістна переконана в тому, що до складу функцій механізму забезпечення фінансової безпеки необхідно включати функції планування і прогнозування; обліку і контролю; організації і регулювання; мотивації та стимулювання [6]. Запропонований автором перелік є обмеженим та не враховує інші важливі функції механізму забезпечення фінансової безпеки, такі як превентивна, яка спрямована на запобігання негативним впливам ризиків і загроз на стан фінансової безпеки, та захисна, зміст якої полягає у мінімізації таких впливів у разі неможливості їх нейтралізації або уникнення. Так, як суб'єкти фінансового ринку сприяють взаємодії між його інвесторами та

споживачами. Чим краще вони виконуватимуть свої функції, тим більша ймовірність того, що власники заощаджень будуть зацікавлені в наданні своїх коштів. Сприяючи формуванню такої ситуації, ефективно працюючі фінансові ринки допомагають у досягненні забезпечення безпеки фінансової системи держави, що призводить до прискорення економічного зростання.

Підводячи підсумки аналізу поглядів окремих вчених на сутність та склад механізму забезпечення фінансової безпеки, зазначимо, що ці питання досі лишаються дискусійними. Одні дослідники розглядають зазначений механізм з позицій системного підходу, визначаючи його як систему, системну сукупність або системне поєднання певних елементів. Інші дослідники підходять до визначення цього механізму з позицій структурного підходу, пояснюючи його сутність як сукупність певних засобів, із застосуванням яких забезпечується фінансова безпека [7].

Незважаючи на різні позиції щодо визначення механізму забезпечення фінансової безпеки суб'єктів фінансового ринку, структура розроблена вченими цілком логічна, проте потребує певних уточнень щодо побудови та застосування в умовах діяльності конкретного суб'єкта фінансового ринку.

Механізм забезпечення фінансової безпеки включає: завдання; важелі, інструменти, суб'єкти та об'єкти забезпечення, їх взаємозв'язки, інструменти, методи та функції. Структурно-функціональна схема механізму забезпечення фінансової безпеки суб'єктів фінансового ринку представлена на рис. 1.

Проте при побудові механізму забезпечення фінансової безпеки суб'єктів фінансового ринку необхідно враховувати специфіку їх діяльності, зокрема те що стан фінансової безпеки суб'єктів фінансового ринку залежить від капіталізації фінансової системи країни, яка дозволяє забезпечити стійкий фінансовий стан емітентів, власників, покупців, організаторів торгівлі, торговців, інститутів спільного інвестування, посередників, консультантів, реєстраторів, депозитаріїв, зберігачів тощо. Нестабільний фінансовий стан будь-якого суб'єкта фінансового ринку або їх групи є індикатором

незадовільного рівня безпеки фінансового ринку, а, значить, і фінансової безпеки в цілому.

Зниження рівня фінансової безпеки суб'єктів фінансового ринку відбувається під впливом різноманітних загроз, які генеруються як чинниками зовнішнього середовища, так і внутрішнього [8]. На сьогоднішній день основними внутрішніми загрозами для України є неефективна фіскальна політика, нерациональна боргова політика, проблеми розвитку банківської системи та валютно-курсowego регулювання, зростання неофіційного сектору економіки тощо. Такий комплекс внутрішніх чинників робить уразливішим рівень фінансової безпеки до загроз, які генеруються зовнішніми чинниками, – найменша нестабільність у сфері міжнародних фінансів негативним чином відображається на рівні національної фінансової безпеки.

Рис. 1. Структурно-функціональна схема механізму забезпечення фінансової безпеки суб'єктів фінансового ринку

Висновки. Фінансова безпека суб'єктів фінансового ринку є невід'ємним елементом економічної політики держави, яка має базуватись на принципах захисту грошової одиниці від зовнішніх коливань, дотриманні стабільності відсоткових ставок, підтриманні капіталізації фінансового ринку на належному рівні та оптимальному фіскальному регулюванні економіки. Її метою є збереження стабільності внутрішньої фінансової системи, підвищення конкурентоспроможності, залучення більших обсягів інвестиційного капіталу.

Запропонована структурно-функціональна схема механізму забезпечення фінансової безпеки суб'єктів фінансового ринку ґрунтується на врахуванні ролі органів державного нагляду для захисту фінансових інтересів учасників фінансового ринку.

Бібліографічний список:

1. Фінанси : підручник / [С. І. Юрій, В. М. Федосов, Л. М. Алексеєнко та ін.] ; за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. – К. : Знання, 2008. – 611 с.
2. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / М. М. Єрмошенко. – К. : Київ. нац. торг.-ек. ун-т, 2001. – С. 309.
3. Дмитренко Е. С. Юридична відповідальність суб'єктів фінансового права у механізмі правового забезпечення фінансової безпеки України : монографія / Е. С. Дмитренко. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 592 с.
4. Борисова І. С. Використання фінансового механізму в регулюванні ринкових відносин / І. С. Борисова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/3.2/225.pdf>.
5. Яришко О. Теоретичні аспекти фінансової безпеки підприємства / О. Яришко, Є. Ткаченко, В. Березін // Економічний аналіз. – 2011. – Вип. 9. – Ч. 3. – С. 371-374.

6. Біломісна І. І. Механізм забезпечення фінансової безпеки промислових підприємств / І. І. Біломісна, В. Є. Хоречко // Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2012. – № 6 (32). – С. 305-307.

7. Цікановська Н. А. Формалізація механізму забезпечення фінансової безпеки недержавних пенсійних фондів / Н. А. Цікановська // Вісник Української академії банківської справи. – 2013. – № 2 (35). – С. 26-31.

8. Паєнтко Т.В. Безпека фондового ринку в контексті зміцнення фінансової безпеки держави / Т.В. Паєнтко, М.В. Поплавська // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – № 2. – 2011. – С. 215-221.